

part de la dissolució de distincions essencials. A quin model de ciutadania correspon l'heroi actual? Una possibilitat és que la societat s'hagi dissociat de les expressions artístiques (que ara interessin una minoria), i que els ciutadans busquin i trobin models de comportament en d'altres àmbits, de discurs i casuística diferents dels de la literatura però potser en els termes i el fons no tan allunyats.

En qualsevol cas, quan l'heroi és un model amb el qual el lector –o l'espectador, o el jugador– ha d'identificar-se, hi ha dues possibilitats extremes: el model Admet i el model Hèracles, o sigui allò que som de debò i allò que ens agradaria ser. De fet és allò que distingeix les inclinacions de les personalitats adultes de les infantils, o simplement de les criatures. El model mixt és el més exitós, com quasi en tot: tots som Admet però en un moment donat juguem a ser Hèracles, i en alguna circumstància fins i tot triomfem. En termes estadístics és inhabitual, però no impossible. És en nom del realisme que l'heroi és vulgar i s'equivoca, que les coses no li surten bé i que comet baixeses. La credibilitat és a un plat de la balança, i en l'altra hi ha la gratificació en els deliris il·lusoris. Joyce va tancar el cercle homèric passant pels medievals i per Cervantes –i per Sterne–, i ara vivim en una mena d'eclecticisme on tot sembla possible, però al cap i a la fi ja és un gran triomf si tan sols és.

En els temps dels llibres de cavalleries, les històries també eren realistes en certa manera, perquè també tenien en compte el públic lector, format en essència per nobles (i per eclesiàstics, alguns dels quals tampoc no eren estranys a l'espasa). Per això, potser el mecanisme no ha canviat tant com ens semblava: l'heroi actual reflecteix el comportament amb què millor es pot identificar el públic lector. I si a l'adult no li agrada la vida que viu, sempre es pot refugiar en el manga. O en els clàssics.*

PARLEM-NE

Fabra, internacional

JOAN SOLÀ

Sembla mentida que en trenta anys de democràcia no haguéssim pensat a fer conèixer internacionalment una de les figures més rellevants de tota la nostra història. No hi havia pràcticament res en llengua anglesa sobre Fabra, el seu pensament i la seva obra. És un gran esdeveniment que finalment s'hagi cobert aquest buit. I s'ha cobert amb la màxima dignitat. La idea i l'impuls necessari per realitzar-la han sigut del professor Joan Costa Carreras, de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Ahir es va presentar el producte a la dita universitat: *The Architect o Modern Catalan. Pompeu Fabra (1868-1948). Selected writings*, publicat per la prestigiosa editorial John Benjamins d'Amsterdam (2009). Unes 270 pàgines distribuïdes així: presentacions breus del rector de la UPF (Josep Joan Moreso) i dels presidents de l'IEC i de la Secció Filològica (Salvador Giner, Joan Martí i Castells); pròleg, de Georg Kremnitz; pla general, de Joan Costa; idea sumària sobre la llengua catalana, de Joan Costa i Alan Yates; Fabra, una vida al servei de la lingüística aplicada, de Joan Costa (biografia, ideologia, obra gramatical, lexicogràfica i de traductor, bibliografia); presentació de l'edició; antologia de textos de Fabra (59 tex-

tos, 43 dels quals procedents de les *Converses filològiques*); índex de noms i de conceptes.

La traducció de tot el conjunt ha anat a càrrec d'Alan Yates, que al llarg de vuit pàgines explica els entrebancs (històrics, contextuals, estrictament lingüístics, sociolingüístics) que ofereix una obra d'aquesta naturalesa i les estratègies que s'han adoptat per fer assequible a un lector internacional una obra que en gran part tracta de detalls concrets del català o s'hi basa. Tot plegat, doncs, una obra rodona, simplement, i màximament satisfactòria.

En efecte, ja era fins i tot escandalós que un (socio)lingüista d'una «qualitat tècnica» de primera magnitud i que va ser «el capdavanter de més interès i més modern» en sociolingüística fos pràcticament inconegut en els fòrums internacionals d'aquesta darrera ciència. Ho diu i ho lamenta Kremnitz (un dels sociolingüistes europeus més reconeguts) en el seu pròleg erudit i clar. En el qual explica dues coses més: que Fabra participava de la idea que l'ésser humà és per naturalesa monolingüe i per tant li cal optar per una llengua; i que el nostre autor, defensor sistemàtic de la unitat de les diferents parles del català, rebutjava tanmateix la «il·lusió occitana» (prenent el títol del

gran llibre d'August Rafanell, 2006) de la unió entre occità i català. L'aspecte sociolingüístic consisteix en la «convicció que els fenòmens lingüístics són també fenòmens socials» (com va recollir el títol d'un llibre de Francesc Vallverdú, 1973): l'èxit popular de les *Converses* és degut en gran part a aquest pensament, com ho és el compromís cívic de l'autor.

La resta d'introduccions posen el lector en coneixement dels trets històrics i lingüístics més rellevants del català. Trobo important que el llibre no s'hagi limitat a ser una antologia: mai més no hi hauria hagut una oportunitat com aquesta per difondre aquests aspectes, que són essencials per a un lector que hagi d'entrar en el temps, en l'entorn polític i civil i en la tasca de l'autor. Només formularia un lleu però a l'antologia: el fet que una de les peces més contundents, la introducció al *Diccionari ortogràfic* (1917), s'hagi reproduït sense els dos quadres en què Fabra compara sis llengües (l·latí, cast., it., fr., angl. i cat.). Llàstima! Tirem-hi terra a sobre: la intel·ligència i la perícia amb què el traductor aclareix, amb una brevetat magistral, els detalls dels textos supleixen amb escreix qualsevol desig que pugui semblar incomplet. I totes les introduccions estan interrelacionades també de manera adequada.*

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Pupuscaia?

Els noms dels còctels sovint neixen d'un capritx. Alguns acaben lexicalitzant marques, com el Dry Martini. Són noms sonors –Mai Tai, Pisco Sour, Bloody Mary– que semblen posseir l'elegància dels seus primers consumidors. O potser va anar al revés i els van triar per la seva sonoritat elegant, amb l'esperança que tothom se n'empeltés. Fa de mal dir. El mateix passa amb els combinats. La revolució cubana ens ha llegat els de rom amb coca-cola, encara dits cubalibres o cubates. Si hi posem ginebra, el cubata pren el nom de raf, per la Royal Air Force britànica. Anys enrere, em vaig aficionar al cacaolet amb conyac. En dèiem lumumba, en al·lusió al líder independentista congolès Patrice Lumumba. Si el raf remet als anys 40, el cubalibre i el lumumba tenen dates de naixement molt properes: 1959 (Revolució Cubana) i 1960 (Congo independent). La setmana passada vaig descobrir una particularitat lingüística d'Igualada. Quan demanen una vodka amb taronja, no en diuen tornavis, sinó una pupuscaia. La terminació sona a la marca de vodka Moskovskaya, però els únics pupus que conec són els aperitius homònims a Hawaii. Quin igualadí capritxós s'ho devia empearcar?*

L'ULL DE L'AGULLA

DANIEL BOADA

